

Milan Ďurica*

JE SPRAVODLIVO UPRAVENÉ VYVAŽOVANIE ZÁUJMOV V KONKURZE? **

Is the Balance of Interests in Bankruptcy Fairly Regulated?

Prof. JUDr. Josefa Bejčka, CSc. som najprv poznal z jeho publikačnej činnosti a až neskôr som mal to šťastie zoznámiť sa s ním osobne na stretnutí katedier obchodného práva právnických fakúlt a neskôr na rôznych konferenciách. Z jeho publikačných výstupov mi bolo hneď zrejme, že ide o vynikajúceho odborníka. Na osobných stretnutiach som spoznal, že ide aj o vynikajúceho človeka a príjemného spoločníka. K tomu možno prispeli aj naše rovnaké športové aktivity.

I napriek určitej špecializácii, ktorú má každý z nás, prof. Bejček svojou vedeckou a pedagogickou činnosťou kryje celé spektrum obchodného práva. Jeho publikačné výstupy sú dobre známe aj na Slovensku, kde často vystupoval aj na rôznych konferenciách a výrazne ovplyvnil rozvoj obchodného práva.

Je mi ct'ou, že pri jeho životnom jubileu ho môžem toto formou pozdraviť a zaželat' mu, aby mohol pokračovať naďalej vo všetkých jeho aktivitách. (P. S. Dúfam, že sa opäť stretneme na bežkách v Ramsau).

* Prof. JUDr. Milan Ďurica, PhD., Katedra obchodného a finančného práva, Právnická fakulta, Univerzita Mateja Bela, Banská Bystrica, Slovenská republika / Department of Commercial and Financial Law, Faculty of Law, Matej Bel University, Banská Bystrica, Slovak Republic / E-mail: midurica@umb.sk / ORCID: 0000-0002-8743-4041

** Tento názov som si účelovo „vypožičal“ od jubilanta, ktorý pod týmto názvom publikoval v roku 2002: BEJČEK, J. Je spravodlivé upraveno vyvažovanie zájmov v konkurse? XII. Karlovarské právnické dny. Praha: Linde, 2002, s. 28.

Tento príspevok bol vytvorený v rámci riešenia grantového projektu VEGA č. 1/0472/21: Prierezová analýza mimoriadnych intervenčných zásahov štátu a ich aplikácie v období krízy spôsobenej ochorením COVID-19 na súkromnoprávne vzťahy v Slovenskej republike.

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá zmenami v slovenskom insolvenčnom práve, ktoré sa týkajú odporovateľnosti právnych úkonov v malom konkurze a v konkurze na oddĺženie fyzickej osoby. Autor analyzuje najmä dopady presunu aktívnej vecnej legitímácie na podanie odporovacej žaloby zo správcu na veriteľa a možnosť veriteľa odporovať aj pri nevyhmáateľnej pohľadávke. Príspevok sa venuje aj ďalším súvisiacim zmenám, ktoré by mali umožniť veriteľovi uspokojenie pohľadávky z majetku tretej osoby získaného na základe odporovateľného právneho úkonu. Okrem interpretačných návodov problematickej právnej úpravy ponúka aj celkové hodnotenie efektivity týchto zmien.

Klíčová slova

Dlžník; exekučný titul; konkurz; odporovateľnosť; pohľadávka; vymáateľnosť.

Abstract

The article deals with changes in Slovak insolvency law which relate to the enforceability of legal acts in a small bankruptcy and in a bankruptcy for the debt of a natural person. The author analyzes in particular the effects of the transfer of active legitimacy of the filling of the action for avoidance of the legal act (*Actio Pauliana*) from the bankruptcy trustee to the creditor and the possibility of the creditor to oppose even in the case of an unenforceable claim. The article also deals with other changes that should be eligible to enable the creditor to satisfy a claim from the property of a third party acquired on the basis of an unenforceable legal act. In addition to interpretative guidelines for problematic legislation, it also offers an overall assessment of the effectiveness of these changes.

Keywords

Debtor; Title of Execution; Bankruptcy; Opposition; Claim; Enforceability.

1 Úvod

Jednou z rozhodujúcich funkcií tzv. likvidačného konkurzu je pomerné uspokojenie pohľadávok veriteľov v prípade úpadku dlžníka. Na zabezpečenie tejto

funkcie slúži značná časť ustanovení insolvenčného práva. Týka sa to predovšetkým ustanovení, ktoré určujú majetok, ktorý patrí do konkurznej podstaty a ustanovení, ktoré upravujú pravidlá jeho speňažovania. Rozsah konkurznej podstaty je daný určením majetku dlžníka, ktorý podlieha konkurzu, ale aj majetku tretích osôb, ktorý sa môže stať súčasťou konkurznej podstaty po vyhlásení konkurzu. Ide predovšetkým o majetok, ktorý pôvodne patril dlžníkovi a tretie osoby ho nadobudli na základe neplatných alebo odporovateľných právnych úkonov. Vzhľadom na to, že dlžník sa v prípade hrozby úpadku často účelovo zbavuje svojho majetku, na vrátenie tohto majetku alebo jeho hodnoty sa najčastejšie využíva odporovateľnosť právnych úkonov.

Inštitút odporovateľnosti slúži na ochranu veriteľa pri ukracujúcich právnych úkonoch dlžníka a zabezpečuje mu uspokojenie pohľadávky v takom rozsahu ako pred účinnosťou odporovaného právneho úkonu. Odporovateľnosť právnych úkonov poznalo už rímske právo.¹ V neskoršom vývoji sa tohto inštitútu zmocnilo predovšetkým insolvenčné právo² i keď odporovateľnosť je stále aj klasickým inštitútom súkromného práva.³ Tento právny dualizmus sa zachováva aj v slovenskom právnom poriadku, ktorý má odporovateľnosť právnych úkonov upravenú v občianskom a aj v insolvenčnom práve. Z pohľadu využívania tohto inštitútu v praxi je možné konštatovať, že odporovateľnosť je najviac frekventovaná v konkurznom konaní, čo potvrdzuje aj aplikačná prax súdov na Slovensku.

Pomerne stabilná právna úprava odporovateľnosti v slovenskom insolvenčnom práve⁴ sa v poslednom období opakovane menila v súvislosti so zavedením, resp. revitalizovaním osobitných druhov konkurzných konaní, a to oddlžovacieho konania fyzických osôb⁵ (ďalej aj „oddlžovací konkurz“)

¹ Pozri napr. BARTOŠEK, M. *Dějiny římskeho práva (ve třech fázách jeho vývoje)*. Praha: Academia, 1988, s. 127.

² Napr. zákon č. 36/1884 ř.z. o odporu proti právním činů, jež týkají sa jmění dlužníka insolventního, č. 1/1869 ř.z. Řád konkurzní, Císařské nařízení, jimž se zavádí řád konkursní, řád vyrovnávací a řád odpůrcí, zákon č. 64 Sb. z. a n., kterým se vydávají řády konkursní, vyrovnací a odpůrcí. (bez úvozovacích ustanovení) a ďalšie.

³ SEDLÁČEK, J. *Obligační právo. 1–3. Díl*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, s. 299.

⁴ Ide o zákon č. 7/2005 Z.z. o konkurze a reštrukturalizácii v znení neskorších predpisov (ďalej aj „KR“).

⁵ Ide o konkurzné konanie a konanie o určenie splátkového kalendára.

a malého konkurzu.⁶ Zásadne bola prepracovaná právna úprava oddĺženia fyzických osôb, pretože v pôvodnej verzii sa využívala len v minimálnom rozsahu. Podobne aj pôvodná, takmer nefunkčná úprava malého konkurzu bola podstatne zmenená zákonom, ktorý poskytol podnikateľom dočasnú ochranu pred dôsledkami pandémie.⁷

V týchto osobitných konkurzných konaniach došlo k trom podstatným zmenám v právnej úprave odporovateľnosti. Tou prvou je prenos aktívnej vecnej legitímácie na podanie odporovacej žaloby zo správcu na veriteľa. Druhou podstatnou zmenou je možnosť domáhať sa odporovateľnosti alternatívne podľa KR alebo podľa Občianskeho zákonníka. Tou treťou zmenou je priznanie aktívnej vecnej legitímácie na podanie odporovacej žaloby veriteľovi, ktorého pohľadávka je premlčaná, nevymáhateľná alebo nevykonateľná a dokonca aj po zániku dlžníka. Aj napriek tomu, že právna úprava malého konkurzu bola urobená po vzore oddĺžovacieho konkurzu, úprava odporovateľnosti v týchto konaniach vykazuje určité, ničím neodôvodnené, rozdiely. Zmenám sa však nevyhla ani všeobecná úprava odporovateľnosti, ktorá sa teraz aplikuje len na tzv. štandardné konkurzy. Pre limitovaný rozsah príspevku nie je možné sa zaoberať aj týmito zmenami.

Cieľom príspevku je poukázať na interpretačné problémy novej právnej úpravy odporovateľnosti v malom a oddĺžovacom konkurze a zistiť, či zmeny právnej úpravy skutočne sledujú záujem veriteľa.

2 Zmena aktívnej vecnej legitímácie a voľba zákona

Podľa Občianskeho zákonníka má aktívnu vecnú legitímáciu na podanie odporovacej žaloby veriteľ. Všeobecná úprava odporovateľnosti v Občianskom zákonníku umožňuje uspokojiť veriteľovi, ktorý bol úspešný v odporovacom konaní, jeho pohľadávku z majetku tretej osoby, ktorý nadobudla odporovateľným právnym úkonom, a ak to nie je možné, tak mu umožňuje požadovať náhradu voči osobe, ktorá mala z tohto úkonu

⁶ K zmenám v právnej úprave došlo aj pri štandardnom konkurze a pri konkurze na základe rozhodnutia súdu o prepadnutí majetku.

⁷ Zákon č. 420/2020 Z.z. o dočasnej ochrane podnikateľov vo finančných ťažkostiach a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

prospech (ďalej aj „náhradová pohľadávka“).⁸ Insolvenčné právne úpravy tradične zverujú aktívnu vecnú legitímáciu správcovi, ktorý má najlepšie predpoklady na podanie odporovacej žaloby.⁹ Tak to bolo pôvodne aj v slovenskej právnej úprave, ktorá prikazuje správcovi uplatniť odporovacie právo a súčasne mu vytvára optimálne podmienky na jeho uplatnenie. Správca je odborne kvalifikovanou osobou na preskúmanie právnych úkonov dlžníka, má k dispozícii účtovnú dokumentáciu úpadcu a súčinnosť tretích osôb, je oslobodený od platenia súdneho poplatku za podanie odporovacej žaloby a je motivovaný na jej podanie zvýšenou odmenou z hodnoty majetku získaného na základe odporovacej žaloby¹⁰. V konkurznom konaní právna úprava odporovateľnosti zabezpečuje návrat majetku alebo hodnoty majetku, ktorý nadobudla tretia osoba na základe odporovateľného úkonu do konkurznej podstaty a slúži tak na uspokojenie pohľadávok všetkých veriteľov, ktorí si uplatnili svoje pohľadávky prihláškou.

Prvou zmenou v právnej úprave odporovateľnosti v insolvenčnom práve bol presun aktívnej vecnej legitímácie zo správcu na veriteľa v oddĺžovanom konkurze a v konaní o určenie splátkového kalendára fyzických osôb. V týchto konaniach zákon zbavil správcu aktívnej vecnej legitímácie na podanie odporovacej žaloby a presunul ju na veriteľa. Taký istý koncept odporovateľnosti z hľadiska aktívnej vecnej legitímácie bol zavedený do právnej úpravy malého konkurzu. Účelom tejto právnej úpravy je zrýchliť a zjednodušiť konkurzné konanie tým, že konania o odporovateľnosť právnych úkonov prebiehajú separátne mimo konkurzného konania z aktivity veriteľa a nebránia skončeniu konkurzného konania.

Vo väzbe na túto zmenu sa zákonodarca ďalšou novelizáciou snažil vytvoriť pre veriteľa lepšie predpoklady na podanie odporovacej žaloby. Vzhľadom na to, že veriteľ vo väčšine prípadov nemá dostatočné informácie a podklady na preukázanie odporovateľnosti konkrétneho právneho úkonu dlžníka,

⁸ Bližšie k obsahu práva veriteľa pozri PULKRÁBEK, Z. Obsah odpŕčieho nároku podle občanského zákonníku. In: *Bulletin advokacie*. 2019, č. 4, s. 41.

⁹ Tak je tomu aj v insolvenčných právnych úpravách iných štátov. Napr. § 35 Insolvenčného poriadku z 5. októbra 1994 (Spolková zbierka zákonov I S 2866), naposledy zmenený článkom 35 zákona z 10. augusta 2021 (BGBl. I S 3436) v Nemecku; § 239 Insolvenčného zákona v Česku.

¹⁰ Podľa § 21 v.č. 665/2005 Z.z. má odporca právo na odmenu vo výške 25% z výťažku toho majetku, čo získal na základe uplatnenia odporovacieho práva.

zákon uložil správcovi povinnosť vykonať v oddlžovacom konkurze šetrenia ohľadne možnej odporovateľnosti právnych úkonov dlžníka. Táto povinnosť správcovi nevzniká *ex lege*, pretože správca je tak povinný urobiť len na základe žiadosti veriteľa, ktorý musí zložiť predadvok na trovy tohto šetrenia. Potrebné šetrenia správca vykoná na náklady veriteľa. Vynaložené náklady konania predstavujú prednostnú pohľadávku vo výške určenej zástupcom veriteľov alebo schôdzou veriteľov, ak zástupca veriteľov nie je ustanovený. Takúto povinnosť má správca len v oddlžovacom konkurze, ale nie v malom konkurze. V tejto súvislosti je potrebné uviesť, že vykonanie odporovateľných právnych úkonov nediskvalifikuje dlžníka z možnosti oddlženia. Slovenská právna úprava neumožňuje konkurznému súdu skúmať pri rozhodovaní o návrhu na oddlženie poctivý zámer dlžníka.¹¹ Takéto správanie dlžníka môže byť len dôvodom na zrušenie oddlženia *ex post*.¹²

V záujme zvýšenia ochrany veriteľa zákon zároveň pri zavedení novej právnej úpravy malého konkurzu rozšíril veriteľovi možnosť podať odporovaciu žalobu nielen podľa Občianskeho zákonníka ale aj podľa KR. Takýto postup umožnil veriteľovi aj v oddlžovacom konkurze. Na základe tejto druhej zmeny v odporovacom práve má veriteľ možnosť podľa svojho výberu odporovať právnemu úkonu dlžníka buď podľa ustanovení Občianskeho zákonníka alebo podľa ustanovení KR. Kým pri oddlžovacom konkurze zákon túto voľbu pripúšťa explicitne, pri úprave malého konkurzu ju musíme pripustiť len extenzívnym výkladom § 106g KR.¹³

Voľbu zákona vo vzťahu ku KR zákon vyriešil jednoduchým odkazom, podľa ktorého veriteľ môže odporovať podľa KR, ak sú splnené predpoklady, za ktorých by mohol odporovať správca¹⁴. Pri takomto strohom odkaze

¹¹ Porovnaj ĎURICA, M. Osobné bankroty. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2017, č. 4; ANZENBACHER, V. Důvody zamítnutí návrhu na povolení oddlužení. In: *Právo v podnikání vybraných členských států Evropské Unie – sborník příspěvků k XI. ročníku mezinárodní vědecké konference*. 1. vyd. Praha: TROAS, s. r. o., 2019, 288 s., s. 29. ISBN 978-80-88055-08-2.

¹² Pozri napr. DŽINKO, J., UŠIAKOVÁ, L. Nepoctivý zámer dlžníka ako predpoklad zrušenia oddlženia fyzickej osoby. In: *Právne rozpravy on-screen: zborník z online vedeckej konferencie konanej dňa 29. 05. 2020 na Právnickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum, 2020, s. 21. DOI: <https://doi.org/10.24040/pros.13.11.2020.ssv>

¹³ ĎURICA, M. *Zákon o konkurze a reštrukturalizácii. Komentár*. 4. vyd. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 848.

¹⁴ § 106g a § 166h KR.

zákona je zložitá odpovedať na otázku, ktoré ustanovenia KR sa vzťahujú na veriteľa, ktorý podá odporovaciu žalobu podľa tohto zákona.

Je nesporné, že ak sa veriteľ rozhodne odporovať právnym úkonom dlžníka podľa KR v prvom rade prichádza do úvahy aplikácia ustanovení, ktoré upravujú jednotlivé skutkové podstaty odporovateľnosti (§ 57–62 KR) a ktoré nie sú totožné s úpravou v Občianskom zákonníku. To by mal byť hlavný zmysel zavedenej voľby zákona. Tomu zodpovedá aj text dôvodovej správy k § 106g: „Právna úprava odporovateľnosti sa odkláňa od riešenia v štandardnom konkurze. Uplatnenie odporovacieho práva prináleží veriteľovi. Ak sa pre využitie tohto práva rozhodne, nepôjde o spor súvisiaci s konkurzom, avšak môže využiť jednotlivé skutkové podstaty odporovateľnosti tak ako by ich inak (t.j. v prípade štandardného konkurzu) mohol využiť správca. To platí aj na použitie spätých lehôt ako aj na vymedzenie okruhu spriaznených osôb.“¹⁵

Prvým interpretačným problémom je dĺžka lehoty na podanie odporovacej žaloby, pretože táto je podľa Občianskeho zákonníka trojročná, kým podľa KR je jednoročná. Ak vychádzame z citovaného odkazu zákona, podľa ktorého veriteľ môže odporovať podľa KR, „ak sú splnené predpoklady, za ktorých môže odporovať správca,“ prichádzame k záveru, že jedným z predpokladov pre úspešné podanie odporovacej žaloby správcom je jej podanie v lehote stanovenej v KR. Z týchto dôvodov, pokiaľ sa veriteľ rozhodne podať odporovaciu žalobu podľa KR musí tak urobiť v jednoročnej prekluzívnej lehote, ktorá plynie od vyhlásenia konkurzu.¹⁶ Tento záver je v súlade aj s citovanou časťou dôvodovej správy. Nakoniec aj samotné skutkové podstaty odporovateľnosti z hľadiska lehôt, v ktorých boli vykonané právne úkony, sú viazané na konkurz. Pred začatím konkurzného konania mohol veriteľ podať odporovaciu žalobu podľa ustanovení Občianskeho zákonníka a v lehote stanovenej v Občianskom zákonníku. Túto možnosť má aj po vyhlásení konkurzu, ak nevyužije postup podľa KR. Základným interpretačným problémom sú hmotnoprávne účinky úspešnej odporovateľnosti pre veriteľa, a tým aj účinky vo vzťahu k ostatným veriteľom,

¹⁵ Dostupné z: <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=zakony/zakon&MasterID=7961>

¹⁶ K právnej povahe lehoty pozri ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1–450. Komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 349.

ktorý podal odporovaciú žalobu podľa ustanovení KR. Procesnoprávnou reflexiou tohto problému je petit odporovacej žaloby.

Podľa § 42b Občianskeho zákonníka sa veriteľ môže domáhať vyslovenia neúčinnosti právneho úkonu dlžníka, čím získa určovacie rozhodnutie, ktoré mu umožní v exekučnom konaní voči svojmu dlžníkovi postihnúť aj majetok tretej osoby. Len v prípade, že žalovaný takýto majetok nemá, môže si veriteľ v odporovacom konaní uplatniť eventúalnym petitom alebo samostatnou žalobou náhradovú pohľadávku, čím získa priamy exekučný titul voči tretej osobe. Aj podľa § 62 KR sa môže správca v štandardnom konkurze dovoľávať neúčinnosti právneho úkonu a získa určovacie rozhodnutie. Súdom vyslovená neúčinnosť právneho úkonu umožňuje správcovi zapísať majetok nadobudnutý na základe odporovateľného právneho úkonu do súpisu, pričom súpis majetku je podľa § 76 KR listinou, ktorá oprávňuje správcu speňažiť zapísaný majetok. KR ďalej umožňuje správcovi uplatniť eventúalnym petitom alebo samostatnou žalobou zaplatenie náhradovej pohľadávky za majetok nadobudnutý odporovateľným právnym úkonom alebo vydanie tohto majetku do príslušnej podstaty.

Odporovacia žaloba podľa KR, ktorú podá správca v štandardnom konkurze zabezpečuje vrátenie majetku alebo jeho hodnoty do príslušnej konkurznej podstaty. Veriteľ však podáva odporovaciú žalobu nezávisle na konkurznom konaní (resp. mimo konania o určenie splátkového kalendára), ktoré sa môže skončiť bez ohľadu na prebiehajúce konanie o odporovateľnosť. Vzhľadom na to, že KR v malom konkurze priznáva právo podať odporovaciú žalobu aj vtedy, ak konkurz nie je vyhlásený pre nedostatok majetku alebo po zrušení konkurzu, je potrebné prísť k záveru, že účinky odporovateľnosti podľa KR nastávajú len voči veriteľovi, ktorý podal odporovaciú žalobu. Tomuto výkladu svedčí aj ustanovenie § 106g ods. 3 KR, podľa ktorého, ak bolo v odporovacom konaní úspešných viac veriteľov, najprv sa uspokojí ten veriteľ, ktorý podal žalobu skôr i keď ide o ustanovenie, ktoré sa nachádza len v rámci úpravy malého konkurzu a nie je v oddelčovacom konkurze.

Ak správca na základe odporovateľnosti získa majetok do konkurznej podstaty, má zákonné zmocnenie na jeho speňaženie, pretože vlastníctvo tretej

osoby vyslovením právnej neúčinnosti nezaniká. V právnej úprave malého a oddľžovacieho konkurzu takéto oprávnenie veriteľ nemá. Z týchto dôvodov neprichádza do úvahy navrátenie majetku alebo jeho hodnoty do konkurznej podstaty, ale ani priamo v prospech úspešného veriteľa, tak ako to umožňuje § 63 KR i napriek tomu, že sa vyskytol aj opačný názor, avšak bez bližšej argumentácie.¹⁷ Z uvedeného vyplýva, že aj petit odporovacej žaloby podanej veriteľom, ktorá je podaná podľa ustanovení KR môže znieť na vyslovenie neúčinnosti právneho úkonu, tak ako podľa Občianskeho zákonníka a len, ak to nie je možné tak môže požadovať zaplatenie náhradovej pohľadávky. Tieto závery platia ja pre odporovateľnosť v oddľžovacom konkurze.

3 Právny režim veriteľovej pohľadávky

Tretou zmenou v právnej úprave odporovateľnosti je právna kvalifikácia pohľadávky, pre ukrátenie uspokojenia ktorej môže veriteľ podať odporovacie žaloby. Vykonané zmeny v právnej úprave zdanlivo rozširujú veriteľovi možnosť podať odporovacie žaloby v oddľžovacom konkurze a v malom konkurze

Občiansky zákonník vyžaduje pre úspešnú odporovateľnosť ukrátenie uspokojenia vymáhateľnej pohľadávky (§ 42a Občianskeho zákonníka). Vymáhateľnosť pohľadávky bola v súkromnom práve tradičnou a logickou požiadavkou na podanie odporovacej žaloby. Ak totiž pohľadávku nie je možné vymáhať, nie je daný dôvod na podanie odporovacej žaloby, pretože veriteľ nemôže získať exekučný titul, aby následne mohol vyvolať exekučné konanie voči svojmu dlžníkovi a uspokojiť sa aj z majetku tretej osoby, ktorý nadobudla odporovateľným právnym úkonom.

Podľa pôvodnej slovenskej judikatúry sa za vymáhateľnú pohľadávku považovala taká pohľadávka, ktorú bolo možné vymáhať na súde a pre podanie odporovacej žaloby a rozhodnutie o nej sa nevyžadovala existencia exekučného titulu.¹⁸ Postupne došlo k posunu právnych názorov ohľadne kvalifikácie právnej povahy vymáhateľnej pohľadávky, tak ako to už bolo skôr

¹⁷ BALLA, F. Odporovateľnosť právnych úkonov a oddľženie fyzickej osoby. *Bulletin slovenskej advokácie*. 2021, č. 10, s. 8.

¹⁸ R 44/2001.

judikované českými súdmi.¹⁹ V dôsledku zmeny judikatúry Najvyššieho súdu SR,²⁰ ktorú aproboval aj Ústavný súd SR, predpokladom úspešnej odporovateľnosti je ukrátenie uspokojenia takej pohľadávky, ktorej svedčí exekučný titul.²¹ Za vymáhateľnú pohľadávku sa považuje len taká pohľadávka, ktorá je vykonateľná a musí vyplývať z exekučného titulu.²²

KR pôvodne vyžadoval a pre štandardný konkurz aj naďalej vyžaduje na úspešnú odporovateľnosť ukrátenie prihlásenej pohľadávky bez toho, aby išlo o vymáhateľnú resp. vykonateľnú pohľadávku. Konkurzné konanie svojimi funkciami nahradzuje základné konanie, pretože sa v ňom osobitným postupom verifikuje oprávnenosť pohľadávky veriteľa.²³ Pohľadávka, ktorá je v konkurze zistená sa môže uspokojovať a je právne irelevantné to, či jej svedčí exekučný titul. Samotný výpis so zoznamu pohľadávok nahrádza po zrušení štandardného konkurzu za stanovených podmienok exekučný titul. Vymáhateľnou pohľadávkou na účely insolvenčného konania je potrebné rozumieť takú pohľadávku, ktorú je možné vymáhať na súde. Ak pohľadávka nie je vymáhateľná, správca ju musí poprieť a nemôže byť v štandardnom konkurze uspokojovaná. Tým, že KR vyžaduje ukrátenie prihlásenej pohľadávky nepriamo stanovuje, že ide o vymáhateľnú pohľadávku.

V oddlžovacom konkurze môže veriteľ podať odporovaciu žalobu aj vtedy, ak jeho pohľadávka je premlčaná, nevymáhateľná alebo nevykonateľná. V malom konkurze môže takisto veriteľ podať odporovaciu žalobu pre ukrátenie uspokojenia pohľadávky, ktorá je premlčaná alebo nevymáhateľná alebo nevykonateľná, ale tiež aj vtedy, ak pohľadávka nie je prihlásená²⁴ alebo ak malý konkurz nemohol byť vyhlásený pre nedostatok majetku alebo bol

¹⁹ R 12/98.

²⁰ Napr. Rozhodnutie Najvyššieho súdu SR zo dňa 17. 12. 2013, sp. zn. 6 Cdo 253/2012.

²¹ Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 1. 7. 2015, sp. zn. PL.ÚS 39/2015.

²² Blížšie pozri aj ELIÁŠ, K. Zákon a profesori (malé praktikum ze sociologie práva). In: *Právní rozhledy*, 1998, č. 6, s. 287.

²³ Konkurzné konanie nahradzuje aj exekučné konanie, pretože sa v ňom speňažuje majetok dlžníka a zo získaného výťažku sa uspokojujú pohľadávky veriteľov.

²⁴ Proti prípustnosti odporovacej žaloby veriteľa podľa ustanovení KR, ktorý si neprihlásil svoju pohľadávku v konkurze, je možné mať výhrady, pretože neprihlásenie pohľadávky je procesným prejavom nezájmu veriteľa o uspokojenie jeho pohľadávky. Nie je preto dôvod, aby insolvenčné právo chránilo osobu, ktorá neprejaví záujem stať sa účastníkom insolvenčného konania. Takému veriteľovi poskytuje právnu ochranu prostredníctvom odporovateľnosti Občiansky zákonník.

z tohto dôvodu zrušený. Zákon pripúšťa možnosť podania odporovacej žaloby aj po zániku dlžníka.

Vzhľadom na to, že Občiansky zákonník stále vyžaduje na úspešnú odporovateľnosť existenciu vymáhateľnej pohľadávky, je potrebné považovať uvedené ustanovenia KR vo vzťahu k § 42a a 42b OZ za ustanovenia špeciálne, ak ide o pohľadávku voči dlžníkovi, na majetok ktorého je alebo bol vyhlásený malý konkurz. Možnosť odporovať nie je viazaná ani na účastníctvo veriteľa v konkurznom konaní. Veriteľ v odporovacom konaní musí preukázať, že na dlžníka bol vyhlásený malý konkurz, pričom je právne irelevantné, či toto konanie prebieha alebo už skončilo. Zákon pripúšťa v § 106g KR možnosť odporovať právnenému úkonu dlžníka aj vtedy, ak konkurz bol zrušený, čo kryje všetky dôvody zrušenia konkurzu (§ 167v v spojitosti s § 106h).²⁵ Z týchto dôvodov je nadbytočné až nesprávne, keď v inom odseku toho istého ustanovenia sa pripúšťa právo odporovať, ak konkurz bol zrušený z dôvodu nedostatku majetku. To isté je možné konštatovať ohľadne možnosti veriteľa odporovať, ak konkurz nemohol byť vyhlásený pre nedostatok majetku, pretože zákon nevyžaduje na vyhlásenie malého konkurzu existenciu majetku.²⁶

V súvislosti s právom odporovať v oddlžovacom konkurze, zákon nerieši, či takéto právo má aj ten veriteľ, ktorý si neprihlásil pohľadávku v konkurze. Právna úprava odporovateľnosti ani v tomto prípade nie je konzistentná. Kým pri štandardnom konkurze zákon pre úspešnú odporovateľnosť vyžaduje ukrátenie prihlásenej pohľadávky niektorého veriteľa, v malom konkurze výslovne upúšťa od tejto požiadavky a pri oddlžovacom zákonodarca mlčí. Pretože účelom nových ustanovení o odporovateľnosti bolo vytvoriť veriteľovi, čím najširšie možnosti pre uplatnenie odporovacieho práva, je potrebné prísť k záveru, že právo odporovať v oddlžovacom konkurze má aj veriteľ, ktorý si pohľadávku v konkurze neprihlásil. Ak by to zákonodarca vyžadoval, tak by to uviedol rovnako ako v štandardnom konkurze.

²⁵ Skončenie malého konkurzu je upravené odkazom na primerané použitie § 167v, podľa ktorého sa konkurz zrušuje oznámením správcu v Obchodnom vestníku po splnení rozvrhu výťažku, pre nedostatok majetku, pre neexistenciu veriteľov a pre neexistenciu ostatných predpokladov pre konkurz.

²⁶ Náklady malého konkurzu sú kryté preddavkom na náklady konania, ktorý musí zložiť dlžník (§ 106c KR).

Navyše požiadavka prihlásenej pohľadávky by pri oddlžovacom konkurze mohla vyvolať nerovnaké postavenie u veriteľov v možnosti uplatniť si odporovacie právo, pretože zákonom určené pohľadávky sa v konkurze nemôžu uspokojovať a teda ani prihlasovať (§ 166b KR). Navyše je možné dovolávať sa aj určitej analógie s úpravou malého konkurzu.²⁷ Tieto závery sú relevantné len pre odporovateľnosť podľa KR a netýkajú sa odporovateľnosti podľa Občianskeho zákonníka.

Z uvedeného vyplýva, že ak sa veriteľ rozhodne odporovať právny úkon dlžníka môže súd rozhodnúť o neúčinnosti právneho úkonu, aj keď veriteľ nebude mať pre pohľadávku exekučný titul a pôjde o pohľadávku, ktorá je nevymáhateľná alebo nevykonateľná alebo premlčaná. Tento záver platí na každé konanie o odporovacej žalobe veriteľa, bez ohľadu na to, či odporuje podľa ustanovení Občianskeho zákonníka alebo podľa ustanovení KR.

Aj táto zmena by na prvý pohľad mala veriteľovi sprístupniť inštitút odporovateľnosti. Aplikácia dotknutých ustanovení však prináša viac problémov. Aj keď veriteľ bude v konaní o odporovateľnosť úspešný (buď podľa Občianskeho zákonníka alebo podľa KR), ohľadne pohľadávky, ktorej nesvedčí exekučný titul, vzniká problém pri ďalšom postupe veriteľa, ktorý si chce uspokojiť pohľadávku z majetku tretej osoby. Tak ako bolo uvedené, určovací rozsudok súdu o neúčinnosti právneho úkonu nepredstavuje, podľa slovenskej právnej úpravy, exekučný titul, na základe ktorého by bolo možné viesť exekučné konanie voči tretej osobe na majetok, ktorý získala na základe odporovateľného právneho úkonu s výnimkou rozsudku, ktorým bola priznaná náhradová pohľadávka. Veriteľ totiž môže viesť exekučné konanie len voči svojmu dlžníkovi ako povinnému. Podľa právnej doktríny²⁸ a judikatúry, aj v prípade úspešnej odporovateľnosti sa exekučné konanie naďalej vedie proti povinnému, a nie proti nadobúdateľovi prospachu z odporovateľného právneho úkonu. Úspešná odporovateľnosť len umožňuje viesť exekúciu v exekučnom konaní veriteľa voči svojmu (obligačnému) dlžníkovi aj na majetok tretej osoby, ktorý nadobudla majetok

²⁷ K tomu porovnaj aj DOLNÝ, J. *Odporovateľnosť právnych úkonov v konkurznom práve*. Bratislava: C. H. Beck, 2021, s. 210.

²⁸ ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník I. § 1–450. Komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 346.

od dlžníka na základe neúčinného právneho úkonu²⁹. Bez exekučného titulu nie je možné začať a viesť exekučné konanie proti dlžníkovi, pretože navrhovateľ ako oprávnený musí k návrhu na začatie exekučného konania proti povinnému pripojiť exekučný titul³⁰ a exekúciu je možné viesť len vtedy, ak povinný dobrovoľne neplní to, čo mu ukladá exekučný titul.³¹ Osobitne je potrebné upozorniť na právnu úpravu oddlžovacieho konkurzu fyzických osôb. Právnym dôsledkom vyhlásenia konkurzu je nevyhmáateľnosť pohľadávok, ktoré sa uspokojujú v konkurze, v takom rozsahu v akom nebudú uspokojené (§ 166a KR) a nevyhmáateľnosť pohľadávok uvedených v § 166b KR v celom rozsahu. Pri nevyhmáateľných pohľadávkach prikazuje zákon zastaviť exekučné konanie bez zbytočného odkladu (§ 167f KR).

Teleologickým výkladom ustanovení o odporovateľnosti v KR v malom a odlžovacom konkurze, v záujme ochrany veriteľa, je potrebné pripustiť exekučné konanie proti dlžníkovi (povinnému) pre nevyhmáateľnú alebo nevykonateľnú pohľadávku bez existencie exekučného titulu za predpokladu, že disponuje rozhodnutím o neúčinnosti právneho úkonu. Exekučné konanie v takomto prípade nemôže postihovať majetok povinného (dlžníka), ale len majetok tretej osoby, ktorý nadobudla od dlžníka na základe neúčinného právneho úkonu. Otvoreným problémom však ostane oprávnenosť a výška pohľadávky tvrdenej veriteľom (oprávneným) voči svojmu dlžníkovi, ktorá nie je judikovaná a tretia osoba by túto skutočnosť namietala.

Komentované ustanovenie rozšírilo možnosť podania odporovacej žaloby aj po zániku dlžníka. KR pritom nerozlišuje právny dôvod zániku dlžníka. Vzhľadom na to, že právna úprava sa nachádza v KR, malo by ísť o zánik dlžníka v dôsledku konkurzu, a konkrétne v dôsledku malého konkurzu. Právnym dôsledkom zániku dlžníka, ktorý je právnickou osobou bez právneho nástupníctva je aj zánik dlhu, a teda aj pohľadávky³² i napriek tomu,

²⁹ Rozhodnutie Ústavného súdu SR zo dňa 10. 11. 2020, sp. zn. IV. ÚS 575/2020.

³⁰ IVANKO, D. In: ŠTEVČEK, M., KOTRECOVÁ, A., TOMAŠOVIČ, M., MOLLNÁR, P. a kol. *Exekučný poriadok. Komentár*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2018, s. 210.

³¹ § 48 Exekučného poriadku.

³² Tento záver je možné odvodiť pri obchodných spoločnostiach z § 75k Obchodného zákonníka, ktorý pri dodatočnej likvidácii obnovuje pohľadávky. Ak ich teda zákon musel po zániku právnickej osoby obnoviť, tak len z toho dôvodu, že zanikli. Tieto ustanovenia Obchodného zákonníka je možné primerane použiť aj na iné právnické osoby, ak z ustanovení, ktoré upravujú tieto právnické osoby nevyplýva nič iné (§ 20a Občianskeho zákonníka).

že ide o diskutovanú otázku.³³ Aj keby sme aj pripustili zachovanie pohľadávky po zániku dlžníka, reálne vymáhanie plnenia voči tretej osobe z úspešnej odporovacej žaloby po zániku dlžníka nepovažujeme *de lege lata* za možné.

4 Záver

Zmeny v právnej úprave odporovateľnosti na prvý pohľad sledujú záujem veriteľa. Ten sa môže čiastočne prejavovať v skoršom skončení konkurzných konaní, v dôsledku toho, že ich ukončenie nie je závislé na skončení konaní o odporovateľnosť. O tomto efekte môžeme uvažovať len v malom konkurze, pretože v oddlžovacom konkurze nie sú pohľadávky veriteľov uspokojené vôbec alebo len minimálnom rozsahu, v dôsledku čoho faktor času prináša zanedbateľnú funkciu.

Presun aktívnej vecnej legitímácie zo správcu na veriteľa rozhodne nezlepší možnosti veriteľa pri uspokojovaní jeho pohľadávky z majetku tretích osôb. Veriteľ nemôže objektívne mať také informácie o majetku dlžníka pred vyhlásením konkurzu ako má správca a vonkoncom nemôže mať také informácie o právnych úkonoch dlžníka, ktorým možno odporovať. V oddlžovacom konkurze zákon síce vytvára podmienky pre veriteľa, aby mu správca zistil odporovateľné úkony dlžníka avšak na náklady veriteľa, ktorých uspokojenie v konkurze je skôr teoretická možnosť. Spory o odporovateľnosť sú náročné na dokazovanie a veriteľa zat'azujú dôkazným bremenom o všetkých predpokladoch odporovateľnosti, pokiaľ ich zákon neprezumuje. Veriteľ je v odporovacom konaní zat'ažený aj transakčnými nákladmi a v prípade úspechu mu zákon nevytvára exekučný titul voči tretej osobe, ktorá nadobudla majetok od dlžníka odporovateľným právnym úkonom s výnimkou priznania náhradovej pohľadávky. Tak ako sme na to poukázali v príspevku, vymáhanie výsledkov úspešnej odporovateľnosti prostredníctvom exekučného konania voči dlžníkovi veriteľa pri nevykonalnej alebo nevykonateľnej pohľadávky je takmer za hranicou možnej interpretovateľnosti. Možným prínosom pre veriteľa je individuálny účinok odporovacieho konania v prospech veriteľa, pretože pri odporovateľnosti

³³ SEDLAČKO, F. In: ŠTEVČEK, M., DULAK, A., BAJÁNKOVÁ, J., FEČÍK, M., SEDLAČKO, F., TOMAŠOVIČ, M. a kol. *Občiansky zákonník II. § 451–880. Komentár*. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 2186.

v konkurze, majetkový prospech ktorý získa správca na základe úspešnej odporovateľnosti ide do konkurznej podstaty v prospech všetkých veriteľov, ktorí sa uspokojujú z príslušnej podstaty.

Postih právnych úkonov ich neúčinnosťou predstavuje určitú sankciu pre nadobúdateľa majetku získaného na základe odporovateľných právnych úkonov. Každá sankcia, ak má byť efektívna, by mala plniť aj preventívnu funkciu a mala by odradiť tretie osoby od odporovateľných úkonov. To predpokladá neodvrátiťnosť sankcie resp. aspoň jej reálne „ukladanie“ (využívanie). Bez toho, aby bolo potrebné čakať na pôsobenie novej právnej úpravy, už dnes je možné s istotou povedať, že odporovacie žaloby nebudú podávané veriteľmi v takom rozsahu ako keby ostala aktívna vecná legitímácia správcovi. To nakoniec je možné už konštatovať v oddlžovacích konkurzoch, ktoré sú v našom insolvenčnom práve liberalizované od roku 2017.

Náš právny poriadok je poznačený neustálymi kauzistickými zmenami. Permanentné „vylepšovanie“ právnych predpisov neumožňuje vytvoriť predvídateľnú stabilnú judikatúru, čo je v rozpore s princípom právnej istoty. Pri takýchto zmenách *ad hoc* sa zároveň naruša vnútorná konzistencia právneho poriadku. To sa stalo aj v prípade analyzovanej právnej úpravy odporovateľnosti, ktorá vo svojej podstate už v právnej úprave Občianskeho zákonníka je od počiatku nesprávna, keď úspešnému veriteľovi neumožňuje uplatniť si uspokojenie pohľadávky priamo voči nadobúdateľovi majetku. Vykonané zmeny neboli zosúladené ani s exekučným konaním.

I napriek uvedenému, je predovšetkým úlohou súdov, aby aj za tohto právneho stavu využili pri aplikácii práva takú interpretáciu právnych predpisov, ktorá poskytne ukráteným veriteľom právnu ochranu voči nadobúdateľom majetku. To bolo nakoniec aj jedným z cieľov tohto príspevku.